

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 2837/17

לפני: כבוד המשנה לנשיאה ח' מלצר
כבוד השופט ג' קרא
כבוד השופט י' אלרון

המערער: עמוס ברדה

נגד

המשיבים: 1. כונס נכסים הרשמי
2. גיא וייס, עו"ד
3. המוסד לביטוח לאומי

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי חיפה
בתיק פש"ר 62733-03-15 מיום 01.03.2017 שניתן על
ידי כב' השופטת ג' ציגלר

תאריך הישיבה: ל' בניסן התשע"ח (15.04.2018)

בשם המערער: עו"ד יעקב חילול

בשם המשיב 1: עו"ד ענבל קדמי-עברי

המשיב 2: בעצמו

בשם המשיב 3: עו"ד רחל חרל"פ

פסק-דין

השופט י' אלרון:

1. לפנינו ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (השופטת ג' ציגלר) בפש"ר 62733-03-15 מיום 1.3.2017, בגדרו, בין היתר, נדחתה בקשת המערער לקבל צו הפטר, במסגרת הליך פשיטת הרגל בעניינו, מ"חוב מזונות עבר" אותו הוא חב למשיב 3 (להלן: המוסד לביטוח לאומי).

רקע והליכים קודמים

2. המערער, יליד 1964, גרוש ואב לשלושה ילדים. כיום, מתגורר המערער עם בת זוג, שהיא גרושה, ואם לקטינה בשנות העשרה לחייה המתגוררת עימם, ועם בנם המשותף, כבן 8. בנוסף, למערער שתי בנות מנישואיו הראשונים, ילידות 1997, בעלות מוגבלות.

3. לאחר שנקלע לקשיים כלכליים, ניתן ביום 28.4.2015 צו כינוס לנכסי המערער, על פי בקשתו ובהיעדר התנגדות מטעם המשיב 2 (להלן: כונס הנכסים). במסגרת צו הכינוס החל המערער בהליך להשבת חובותיו, בהתאם לתנאים שנקבעו בו. בין היתר, נקבע צו תשלומים בסך 600 ש"ח אותו שילם המערער לקופת הכינוס מדי חודש.

בהמלצת כונס הנכסים, מינה בית משפט קמא את המשיב 1 (להלן: המנהל המיוחד או עו"ד וייס) למנהל המיוחד לנכסי המערער, והדיון בבקשת המערער לפשיטת רגל נקבע ליום 1.3.2017.

4. ביום 28.2.2017 הגיש עו"ד וייס דו"ח מסכם, בו העמיד את חובות המערער על סך 131,999 ש"ח, לארבעה נושים שונים, מתוכם 1,322 ש"ח בדין קדימה.

עוד עלה מהדו"ח המסכם כי למערער חוב למוסד לביטוח לאומי, בגין תשלומי מזונות אותם נמנע המערער מלשלם לבנותיו החל משנת 1998. חוב זה עומד על כ- 260,000 ש"ח, לאחר הליכי גבייה וקיצוזים שונים שנקט המוסד לביטוח לאומי (להלן: חוב המזונות). יחד עם זאת, צויין בדו"ח כי המוסד לביטוח לאומי לא הגיש תביעת חוב למנהל המיוחד בשל חוב זה, למרות שהוצע לו לעשות כן במהלך הכנת הדו"ח.

5. לאחר שסקר את מכלול הנתונים, בכלל זה נסיבותיו האישיות של המערער, מצבת נכסיו ויכולת השתכרותו, בא המנהל המיוחד בהמלצה להכריז על המערער כפושט רגל ולהעמיד את סכום צו התשלומים החודשיים בעניינו על סך של 1,500 ש"ח, לתקופה של 36 חודשים.

6. במסגרת הדיון בבקשה לפשיטת רגל, טען המערער כי אין ביכולתו לשלם סכום גבוה יותר מהסכום שנקבע לו בצו התשלומים, נוכח היקף הכנסותיו ומצבו הרפואי, וכן בשל המשאבים שעליו להשקיע לקראת חידוש הקשר עם בנותיו, לאחר עשר שנות נתק.

בנוסף, טען המערער כי מהטעמים האמורים יש להחיל את צו ההפטר גם על חוב המזונות אותו הוא חב למוסד לביטוח לאומי. המערער הוסיף וטען בהקשר זה, כי המוסד לביטוח לאומי לא הגיש תביעת חוב מטעמו, למרות שהיה מודע לצו הכינוס שניתן בעניינו של המערער.

7. בפסק דינו מיום 1.3.2017, הכריז בית המשפט המחוזי בחיפה על המערער כפושט רגל, וקבע הפטר מותנה, כך שאם ישלם 1,000 ש"ח למשך 54 חודשים, יקבל המערער הפטר מכל חובותיו ברי התביעה, בכפוף לתנאים שונים.

לצד זאת, דחה בית משפט קמא את בקשת המערער לכלול בהפטר המותנה גם את חוב המזונות. כך נקבע בעניין זה בחתימת פסק הדין:

"בא-כוח החייב [המערער- י' א'] הציג את הנסיבות הקשורות במצבו הרפואי, מצבו האישי ויכולתו של החייב, אלא שלא מצאתי כי נסיבות אלו הן אותן נסיבות חריגות ומיוחדות המצדיקות מתן הפטר. החייב יליד 1964 עובד ומשתכר, וביכולתו אף להגדיל השתכרותו, כפי שעשה בפועל. החייב אינו מוכר כנכה על ידי המוסד לביטוח לאומי, הוא חי עם בת זוג המשתכרת שזר נאה, כפי שציינתי, וכל הנסיבות הללו אינן מובילות למסקנה אותה מבקש בא-כוח החייב להסיק. לאור האמור, לא יינתן לחייב הפטר מחוב מזונות".

על סוגיה זו בפסק הדין נסוב הערעור שבפנינו.

טענות הצדדים

8. בערעורו, טוען המערער כי שגה בית משפט קמא משלא כלל בצו ההפטר גם את חוב המזונות העומד לחובתו.

לשיטתו, דחיית בקשתו זו נעשתה "בהינף יד", ללא עריכת דיון ענייני וללא בקשת תגובה מהמוסד לביטוח לאומי, ולאחר שלא ניתנה לו האפשרות להגיב באופן סדור ובכתב על דו"ח המנהל המיוחד, שהוגש יומיים בלבד לפני הדיון בבית משפט קמא.

עוד טוען המערער כי לא ניתן משקל מספיק להתנהלות המוסד לביטוח לאומי בהליך פשיטת הרגל, ובפרט לכך שלא הוגשה כלל תביעת חוב מטעמו למנהל המיוחד. המערער מדגיש כי כעת אינו חב עוד בתשלום מזונות לבנותיו, ובקשתו למתן צו הפטר מתייחסת לחוב מזונות עבר בלבד.

כן נטען כי לא ניתן משקל מספיק לנסיבותיו החריגות, בהן, בין היתר, מצבו הרפואי המדרדר; העובדה שכיום הוא מקדיש לקשר עם בנותיו משאבים רבים לאחר שנמנע ממנו לראותן במשך כ-10 שנים; ולכך שמשמעות אי-מתן צו הפטר בעניינו היא שעם סיום תוכנית הפירעון, כאשר יהיה בשנות השישים לחייו, עדיין יהיה עליו לשאת בהחזר חוב גדול בגין מזונות עבר, אשר ככל הנראה יקוזז מקצבת הזקנה לה יהיה זכאי בעתיד.

9. במאמר מוסגר אציין, כי בהודעת הערעור טען המערער גם באשר לגובה סכום צו התשלומים החודשי שנקבע לו בתוכנית הפירעון, אך הצורך להידרש לטענה זו התייתר, משהצדדים הגיעו להסכמה שקיבלה תוקף של פסק דין חלקי ביום 11.9.2017, לפיה צו התשלומים ייקבע על סך 1,125 ש"ח לחודש, למשך פרק זמן של 48 חודשים.

10. המשיבים כולם מתנגדים לטענות המערער.

11. בפתח תשובתו, מציין המוסד לביטוח לאומי, כי הוכנה טיוטת תביעת חוב לשם הגשתה למנהל המיוחד, אך "תקלה טכנית" מנעה את שליחתה בסופו של דבר. עוד הוזכר, כי הוטמעה לאחרונה מערכת ממוחשבת חדשה לשליחת תביעות חוב, שתפקידה למנוע בעתיד תקלות מעין אלו.

מכל מקום, לטענת המוסד לביטוח לאומי אין באי-הגשת תביעת חוב כדי לבטל את חוב המזונות של המערער – שנצבר לסך של כ-260,000 ש"ח במשך כעשרים שנים – כחוב בר תביעה לכל דבר ועניין. לשיטתו, הטעות שבאי-הגשת תביעת החוב משליכה, לכל היותר, על זכות המוסד לביטוח לאומי להיפרע מקופת הכינוס, הנצברת מתשלומי המערער.

המוסד לביטוח לאומי עומד על כך שעל פי לשון החוק ובעקבות פסיקת בית משפט זה, החלת צו הפטר על חוב מזונות מתאפשרת רק בנסיבות חריגות ובמשורה, זאת נוכח רצון המחוקק להגן על הזכאים למזונות ועל מקורות מחייתם. כן טוען

המוסד לביטוח לאומי כי מתן צו הפטר ביחס לחוב מזונות עלול לעודד חייבים שונים שלא לשלם מזונות מתוך ידיעה כי חוב זה "יולבן", כלשונו, במסגרת הליך פשיטת הרגל.

באשר לנסיבות המקרה דנן, מציין המוסד לביטוח לאומי כי המערער הינו "צעיר יחסית", ונמצא בשנות החמישים לחייו; כי למרות טענותיו באשר למצבו הרפואי, לא אושרו בעניינו אחוזי נכות והוא אינו מקבל קצבה מהמוסד לביטוח לאומי; וכי הכנסות משק הבית שלו ושל בת-זוגו עומדות על כ-14,500 ש"ח בחודש, וביכולתו אף להגדיל את הכנסותיו, על פי הדו"ח המסכם מטעם המנהל המיוחד.

לפיכך, סבור המוסד לביטוח לאומי כי בדין קבע בית משפט קמא כי לא התקיימו נסיבות חריגות בגינן יש לכלול את חוב המזונות של המערער בצו ההפטר. כתימוכין לדבריו, מפנה המוסד לביטוח לאומי לשורת פסקי דין שניתנו בערכאות הדיוניות בהליכי פשיטת רגל, בהן נדחו בקשות מעין אלו בנסיבות דומות, לשיטתו.

12. כונס הנכסים ועו"ד וייס מצטרפים לעמדתו של המוסד לביטוח לאומי, וטוענים כי אין מקום להכליל את חוב המזונות של המערער בצו ההפטר שנתן בית משפט קמא, וכי אין באי-הגשת תביעת חוב על ידי המוסד לביטוח לאומי כדי לשנות מטענתם זו.

התפתחויות נוספות לאחר הדיון בערעור

13. בדיון שנערך לפנינו ביום 15.4.2018, המלצנו למשיבים כי לפנים משורת הדין, נוכח נסיבות המקרה ובעיקר בשל ה"תקלה" שבאי-הגשת תביעת חוב על ידי המוסד לביטוח לאומי, יופחת במחצית סכום חוב המזונות של המערער.

בא כוח המערער הסכים להמלצה, ובאי כוח המשיבים ביקשו להגיש לבית המשפט את עמדתם בשאלה זו בכתובים.

בהחלטתנו מאותו יום (מפי המשנה לנשיאה ח' מלצר), נקבע כי המשיבים רשאים להגיש התייחסויות נוספות בכתב בעניין הנפקות של אי-הגשת תביעת חוב בהליך פשיטת הרגל מצד המוסד לביטוח לאומי, והמערער יוכל להשיב על התייחסות זו בכתב.

14. בעמדתו שהוגשה בהתאם להחלטתנו האמורה מדגיש המוסד לביטוח לאומי כי תיק הוצאה לפועל בגין חוב המזונות של המערער נפתח עוד בשנת 1998, ולכל אורך שנות קיומו של החוב נעשו פעולות לשם גבייתו. המוסד לביטוח לאומי אף מבקש להסב את תשומת הלב לכך שהמערער היה מודע לקיומו של חוב המזונות, ואף הצהיר על חוב זה במסגרת הליך פשיטת הרגל.

על פי המוסד לביטוח לאומי, הנוהג המקובל במוסד הוא הגשת תביעת חוב בהליך פשיטת הרגל רק עבור חלק מחוב המזונות של החייב. זאת, בשל כך שדין הקדימה לו זוכה חוב המזונות, עלול ליצור מצב בו כל הסכום שנצבר בקופת הכינוס יועבר לתשלום חוב המזונות, מבלי להותיר לנושים האחרים סכום כסף להיפרע ממנו. בעקבות נוהג זה, יכולים גם הנושים האחרים לזכות בחלקם מקופת הכינוס, ויתר חוב המזונות נגבה בתום הליך פשיטת הרגל במסגרת הליך הוצאה לפועל.

משזהו הנוהג המקובל, סבור המוסד לביטוח לאומי כי אין לפטור את המערער מחוב המזונות הגם שלא הוגשה תביעת חוב, שכן על פי הנוהג האמור, אף אם זו היתה מוגשת, חלק מחוב המזונות של המערער היה נותר לגבייה בהליך הוצאה לפועל לאחר סיום הליך פשיטת הרגל.

על אף כל האמור, הודיע המוסד לביטוח לאומי כי הוא מקבל את המלצת בית המשפט מיום 15.4.2018 לשמוט מחצית מחוב המזונות של המערער, כאשר המחצית הנוותרת תיגבה בהליך הוצאה לפועל בתום הליך פשיטת הרגל, באמצעות תשלומים חודשיים בסך 1,000 ש"ח.

15. נוכח הודעה זו, מסר כונס הנכסים כי "התייתר לטעמו הצורך לפרוס את משנתו בהליך ערעור זה בשאלה המשפטית אשר הועלתה בדיון".

16. עו"ד וייס מצטרף לעיקרי טענותיו של המוסד לביטוח לאומי, בכלל זה באשר לדין החל על חוב מזונות בהליכי פשיטת רגל, והפרקטיקה הנוהגת במקרים אלה.

עו"ד וייס מוסיף וטוען כי לא התקיימו בעניינו של המערער נסיבות המצדיקות פטור מחוב מזונות במסגרת צו ההפטר, וכי מתן פטור אך בשל אי-הגשת תביעת חוב על ידי המוסד לביטוח לאומי נוגד את הרציונאלים שנקבעו בפסיקה באשר למעמדו של חוב המזונות, ואף את לשון המחוקק בהוראות חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי,

התשע"ח-2018 (להלן: חוק חדלות פרעון ושיקום כלכלי), אשר עתיד להיכנס לתוקף בשלהי שנת התשע"ט.

17. המערער, בתשובתו, טוען כי אי-הגשת תביעות חוב, בחובות שאין צו הפטר חל עליהם, פוגע בניהול הליך פשיטת הרגל באופן תקין, משפיע באופן מהותי על אופי ההסדר המושג בין החייב לנושיו, ועלול אף להביא ל"סיכולו", כמו גם לאיבוד זמן שיפוטי בהליך. משכך, טוען המערער כי האינטרס בדבר שיקום החייב דורש כי מקום בו לא הוגשה תביעה בגין חוב שאין צו הפטר חל עליו במסגרת ההליך, ייכלל חוב זה בצו הפטר.

המערער מוסיף וטוען כי בנסיבות המקרה דנן תוצאה זו תהיה אף ראויה יותר, נוכח התנהלותו בתום לב לאורך שלבי הליך פשיטת הרגל, והעובדה שהוא מצידו הצהיר על חוב המזונות בבקשתו לצו כינוס. זאת, לעומת התנהלותו ה"אדישה", כלשונו, של המוסד לביטוח לאומי, שבאה לידי ביטוי, בין היתר, באי התייצבות בא-כוחו לדיונים השונים בעניינו של המערער ואי-הגשת תביעת החוב.

משכך, ולמרות הסכמתו העקרונית שניתנה במהלך הדיון, דוחה כעת המערער את הצעת המוסד לביטוח לאומי לתשלום מתצית מהחוב בלבד, וטוען כי יש "לקבל את הערעור ולהורות על מחיקת החוב למוסד לביטוח לאומי".

דיון והכרעה

18. הסוגיה המרכזית העומדת לפתחנו היא האם יש ליתן למערער הפטר מחוב המזונות אותו הוא חב למוסד לביטוח לאומי, בהתחשב בנסיבותיו.

בבחינת סוגיה זו, אסקור תחילה את המסגרת הנורמטיבית באשר להכללת חוב מזונות בצווי הפטר, ולאחר מכן אבחן האם, כטענת המערער, יש מקום לשנות את ההלכה הנוהגת לפיה חוב מזונות נותר חוב בר-תביעה אף אם לא הוגשה תביעת חוב בגינו בהליך פשיטת הרגל. לבסוף, אבחן האם התקיימו בעניינו של המערער נסיבות חריגות אשר בגינן יוכל בית המשפט להורות על הכללת חוב המזונות בצו הפטר שניתן לפושט הרגל.

הכללת חוב מזונות בצו הפטר בהליך פשיטת הרגל

19. שלוש תכליות עומדות ביסוד הליך פשיטת הרגל: הראשונה, מתן אפשרות לאדם שנקלע לחובות לפתוח "דף חדש" בחייו; השנייה, שמירה על זכות הקניין של הנושים באופן יעיל ושוויוני, בפרט כאשר מדובר בהחזר חוב שנועד לסיפוק צרכי המחייב של הנושה, דוגמת חוב מזונות; השלישית, הגנה על האינטרס הציבורי של קיום חיי מסחר תקינים.

שלוש תכליות אלה מתוות את האיזונים הנדרשים בהוראות פקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], תש"ם-1980 (להלן: הפקודה), ועל בית המשפט של פשיטת רגל להעמידן לנגד עיניו, בבואו להכריע בשלבי ההליך השונים (ראו: ע"א 7092/13 מ.ד. נ' י.מ. (12.10.2015) (להלן: עניין מ.ד.)), בפסקה 34; ע"א 5628/14 סלימאן נ' סלימאן (26.9.2016) (להלן: עניין סלימאן)).

20. על פי סעיף 62(ב) לפקודה, רשאי בית המשפט של פשיטת הרגל, על פי שיקול דעתו, ליתן צו הפטר, המאפשר לחייב להביא לשמיטת חובותיו.

יחד עם זאת, החריג הקבוע בסעיף 69(א) לפקודה מונה מספר חובות שעליהם לא יחולו צווי הפטר. בין היתר, נקבע כי:

"(א) צו הפטר יפטור את פושט הרגל מכל חוב בר-תביעה בפשיטת רגל, חוץ מאלה:
[...]
(3) חבות לפי פסק דין לחובתו בתובענת מזונות, להוציא מה שהורה בית המשפט במפורש לגבי החבות, במידה שהורה ובתנאים שהורה."

החרגת חוב מזונות מצו הפטר חל בין אם התובע הוא הזכאי לתשלום מזונות, ובין אם התובע הוא המוסד לביטוח לאומי, הנכנס בנעלי הזכאי לתשלום מזונות משעה שלא עמד החייב בחובתו זו, בהתאם לסעיף 14 לחוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב-1972 (ראו: ע"א 357/79 המוסד לביטוח לאומי נ' כונס הנכסים הרשמי, פ"ד לה(1) 393 (1980)).

באמצעות חריג זה, מבקש החוק לקיים את התכלית של הבטחת תשלום חוב המזונות, ומניעת האפשרות "לחמוק" ממנו לאחר שכבר נמנע החייב מלשלמו בעצמו והעביר את חובו הפרטי אל הקופה הציבורית (רע"א 7940/13 קצקה נ' כונס הנכסים

הרשמי, פסקה 7 (29.01.2014); רע"א 3898/12 לרנר נ' כונס הנכסים הרשמי, פסקה 5 (30.8.2012).

21. בית משפט זה קבע כי הכללת חוב מזונות במסגרת הליכי הפטר תתאפשר בנסיבות חריגות בלבד (ראו: עניין קצקה; ע"א 6456/13 ישעיהו נ' גמזו (03.05.2015)). זאת, נוכח ה"כשל המוסרי" הדבק בהתנהלותו של החייב, בשל העובדה כי מדובר ב"חוב חברתי-סוציאלי", שנוצר בשל הפרת המחויבות האישית של החייב לדאוג לכלכלת מי שהוא חב במזונותיהם (עניין ד.מ., בפסקה 35). עמדה זו באה לידי ביטוי גם בקביעה שניתן לכלול בצו ההפטר חוב בגין מזונות עבר בלבד (עניין ד.מ., בפסקה 26).

22. ברוח זו, מורה חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, שפורסם ביום 15.3.2018 והוראותיו עתידות לחול שמונה עשר חודשים מיום חקיקתו, כי –

175. (א) ההפטר לא יחול על חובות עבר אלה:

[...]

(3) חוב מזונות שהחבות בו היא לפי פסק דין.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), בית המשפט

רשאי, בנסיבות חריגות המצדיקות זאת, להורות כי ההפטר יחול על חובות עבר המפורטים להלן, כולם או חלקם, ורשאי הוא להתנות החלת הפטר כאמור בתנאים:

[...]

(2) חוב מזונות שהחבות בו היא לפי פסק דין.

23. באשר לאותן נסיבות חריגות האמורות לעיל, עמד חברי, המשנה לנשיאה ח' מלצר, בעניין ד.מ. על רשימת השיקולים שעל בית המשפט לשקול בטרם יכריע בבקשה למתן הפטר מחוב מזונות. בראש הרשימה נמנה תום ליבו של החייב בתקופה שבטרם הגשת הבקשה לפשיטת רגל. שיקולים נוספים, שנמנו גם בעניין סלימאן, הינם כדלקמן:

"כושר הפירעון הנוכחי של החייב, ועד כמה הוא צפוי להשתנות בעתיד; קיומם של נכסים בבעלותו; גילו ומצב בריאותו; מצבו האישי והמשפחתי; נסיבות היווצרות החוב; אם המדובר בחוב לעבר בלבד, או בחוב שוטף שממשיך להיצבר; חלוף הזמן מעת יצירת החוב, בשים לב לשאלת 'תרומתו' של החייב להתמשכות ההליכים בעניינו, כדי למנוע מצב שבו יעדיף חייב להשתמט מתשלום במשך זמן ממושך, על מנת שבסופו של יום יופטר ממנו; אם החייב עשה מאמצים לפרוע את החוב מיוזמתו, או שמא החוב נפרע

במקצתו רק בעקבות הליכים שנקטו הזכאים; אם החייב עודנו חב בסיפוק צרכי המחייב השוטפים של הזכאים למזונות, ובפרט קטינים, לעומת מצב שבו החוב נוגע לעבר הרחוק, שאז חוב המזונות הפסוק מאבד מאופיו המקורי ומתקרב יותר במהותו לחוב כספי רגיל; מצבם הכלכלי הנוכחי של הזכאים למזונות; האם תיפגע זכותם של החייב או של הזכאים לקיום מינימלי בכבוד; אם החייב מיצה את האפשרויות העומדות לרשותו בגדרי הליכי ההוצאה לפועל, ואם יהיה באלה כדי להביא תועלת ממשית לנושים; עמדותיהם של בעלי התפקידים בהליך פשיטת הרגל" (עניין סלימאן, בפסקה 19).

יוער, כי אין מדובר ברשימה סגורה, וכל מקרה יידון על פי נסיבותיו הפרטניות.

ההלכה בדבר מעמדו של חוב מזונות בהליך פשיטת הרגל

24. בהתאם להוראות סעיף 72(1) לפקודה ועל פי פסיקת בית משפט זה, חוב מזונות שנוצר עד ליום מתן צו הכינוס (להלן: חוב מזונות עבר) הינו חוב בר-תביעה בהליך פשיטת הרגל. סעיף 78(3)(ד) לפקודה קובע כי חוב זה מצוי בדין קדימה לעומת חובות אחרים (ע"א 8993/04 פלונית נ' פלוני (20.9.2007); עניין M.T., בפסקה 23).

25. סעיף 71(ב) לפקודה קובע כי –

"נושה רשאי להגיש תביעת חוב תוך ששה חודשים מיום מתן צו הכינוס, בדרכים ובאופן שיקבע השר".

למרות האמור, ונוכח העובדה כי חוב מזונות אינו בר-הפטר על דרך הכלל, נקבע כי אי-הגשת (או דחיית) תביעת חוב בשל חוב מזונות אינה מערערת את מעמדו, והוא נותר חוב בר-תביעה לכל דבר ועניין (ראו: ע"א 4194/16 לוי נ' שפירא - מנהל מיוחד (1.3.2017)).

משכך, ההשלכה של אי-הגשת תביעת חוב היא 'איבוד' זכות הקדימה שהיתה לזכאי בחוב המזונות, לפי סעיף 78(3)(ד) לפקודה, מאחר וחובו אינו נכלל במסגרת הליכי פשיטת הרגל. בתום הליכי פשיטת הרגל ומתן צו ההפטר, יוכל הזכאי למזונות לשוב ולתבוע את חובו מנכסי החייב במסגרת הליך הוצאה לפועל.

26. המערער טוען, כזכור, כי על אי-הגשת תביעת חוב מזוונות להוביל לתוצאה של הכללתו בצו ההפטר שניתן במסגרת הליך פשיטת הרגל, באופן שלאחר מתן ההפטר לא יוכל עוד המוסד לביטוח לאומי לגבות את חובו.

איני סבור כי הצדק עימו בעניין זה משורה של טעמים: ראשית, פרשנות זו מנוגדת ללשון החוק, המפרידה באופן ברור בין הפרק העוסק באופן הגשת תביעות חוב ודיני הקדימה החלים עליהם, ובין זה העוסק בכללים החלים בעניין חובות המוחרגים מצו ההפטר.

לפיכך, לאי-הגשת תביעת חוב מזוונות יש השלכה רק על ההיבטים הקשורים בהגשתה, ובענייננו – על זכות הקדימה העומדת לחוב זה, אך אין לה השלכה על יכולת הנושה – המוסד לביטוח לאומי – לגבות את חובו מהחייב בעתיד. צו ההפטר אמנם פוטר את החייב מחובותיו – אשר לגביהם הוגשה תביעת חוב – אך אינו פוטר אותו מחובות המוחרגים מצו זה באופן מפורש על פי הוראות סעיף 69(א) לפקודה (או, בעתיד, על פי סעיף 175 לחוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי).

שנית, והיא העיקר, החרגת חוב המזוונות מצו ההפטר מבוססת על נסיבות יצירתו של החוב והפגיעה החמורה הנגרמת כתוצאה מאי-תשלום החוב לזכאי לתשלום המזוונות ולקופה הציבורית, אשר נדרשת לשאת בחוב זה במקום החייב. שיקולים אלה עומדים בעינם גם במקרה של אי-הגשת תביעת חוב, שכן שאלת הגשת תביעת החוב משפיעה לכל היותר על האופן בו הזכאי למזוונות יגבה את חובו בסופו של דבר, אך אין לה השלכה על עצם הזכאות לגבות את החוב.

אימוץ גישת המערער עלול לגרום פגיעה קשה באינטרס הנושה – הזכאי לתשלום המזוונות או המוסד לביטוח לאומי, הבא בנעליו – ובאינטרס הציבורי, עליהם מבקש הליך פשיטת הרגל להגן. לא בכדי בחר המחוקק להגן על חוב המזוונות באמצעות החרגתו מצו ההפטר הניתן לפושט הרגל. הטעם לכך נעוץ במחויבות הסוציאלית של החייב כלפי הזכאי למזוונות, ובהיותו של תשלום המזוונות הכרחי לקיומו היום-יומי של הנושה. לנוכח החשיבות הגדולה של חוב מהותי זה, אין זה מתקבל על הדעת לפטור את החייב ממנו אך בשל אי-הגשה של תביעת חוב.

יתר על כן, שיקולי מדיניות תומכים אף הם בדחיית פרשנותו המוצעת של המערער, שכן זו עלולה לעודד חייבים שלא לשלם את חוב המזוונות בו עליהם לשאת, מתוך תקווה כי יופטרו מחובם זה בשל אי-הגשת תביעת חוב מטעם הזכאי לתשלום

מזונות, לעיתים מטעמים טכניים-פורמליים גרידא. מובן כי יש למנוע ככל הניתן תופעה פסולה זו.

27. נוכח כל האמור, אני סבור כי אין מקום לשנות מן ההלכה הפסוקה, לפיה חוב מזונות נותר חוב בר תביעה לכל דבר ועניין, ולפיכך אינו נכלל על דרך הכלל בצו ההפטר, אף אם לא הוגשה בעניינו תביעת חוב במסגרת הליך פשיטת הרגל.

האם התקיימו נסיבות מיוחדות להחלת צו ההפטר על חוב המזונות של המערער?

28. משהגעתי למסקנה זו, נותר לבחון האם הנסיבות בעניינינו מצדיקות חריגה מהכלל לפיו לא נכלל חוב מזונות בצו ההפטר, כך שצו ההפטר יוחל גם על חוב המזונות של המערער, בהתאם לחריגים שנקבעו בפסיקה, עליהם עמדתי בפסקה 22 לעיל.

29. בבחינת תום ליבו של המערער, נטען כי הלה משקיע כיום זמן ומשאבים רבים בחידוש הקשר עם בנותיו. כמו כן, מדגיש המערער כי אינו חב עוד בתשלומי המזונות לבנותיו, בשל גילן.

עוד נטען בפנינו כי אי תשלום המזונות נבע ממאבק הגירושין ומהתנהגותה של גרושתו שניתקה, לטענתו, את הקשר בינו לבין בנותיו לאורך השנים בהן היה חב במזונותיהן. לגרסת המערער, בשל מאבק הגירושין האינטנסיבי והמחיר הנפשי הרב שהיה כרוך בו, לא היה ביכולתו לעבוד באופן סדיר, ולכן לא עמד בתשלומי המזונות שנפסקו לו. המשיבים לא טענו נגד נכונות גרסה זו, ולצורך העניין מוכן אני להניח כי זו אכן הסיבה שהובילה לחוב, ולא השתמטות מכוונת של המערער ממילוי חובתו על פי דין. המערער אף לא הסתיר את חוב המזונות בתיאור חובותיו.

30. על אף זאת, לא ניתן להתעלם מכך שהמערער לא נשא בעצמו בתשלום מזונות בנותיו במשך כ-20 שנה, ומקצת מן החוב נפרע רק כאשר החל המוסד לביטוח לאומי לקזז מקצבת דמי האבטלה לה היה זכאי המערער. אף אם התנהלות זאת אינה עולה כדי חוסר תום לב מצידו של המערער, הרי שיש בכך טעם לפגם בהתנהלותו.

31. באשר לשיקולים הנוספים בבחינת מתן ההפטר לחוב המזונות, יש לשקול, בין היתר, גם את גילו של המערער, שאינו אדם מבוגר. כן יש לשקול את מצבו הכלכלי, אשר על פי הנתונים שהוצגו לנו הינו סביר, בהתחשב גם בהכנסות בת זוגו.

המערער אמנם טען כי מצבו הרפואי מקשה עליו להתפרנס כהלכה, אך משהובהר כי לא נפסקו לו אחוזי נכות, וכי אינו מקבל כיום קצבה מהמוסד לביטוח לאומי, לא שוכנעתי כי מצבו הרפואי מונע ממנו להמשיך להשתכר למחייתו, גם אם במגבלות מסוימות. אין זה מיותר להזכיר בהקשר זה את מסקנתו של בית משפט קמא, אשר נתוני המערער נבחנו על ידו, לפיהם ביכולתו של המערער אף להגדיל את כושר השתכרותו.

32. לנוכח כל זאת, לא שוכנעתי כי נסיבותיו של המערער מצדיקות סטייה מהכלל בדבר החרגת חוב המזונות מצו הפטר.

33. בטרם סיום, יוער כי מן הראוי שהמוסד לביטוח לאומי יקפיד על הגשת תביעת חוב מטעמו למנהל המיוחד, מקום בו קיים חוב מזונות לחייב, וזאת על אף קביעתי העקרונית שצו הפטר אינו שומט חוב זה. כמוסד ממלכתי המתמקד, בין היתר בתחום רווחתו של האזרח, על המוסד לביטוח לאומי להיזהר שבעתיים בהתנהלותו כלפי חייבים, לעומת התנהלותו של נושה 'פרטי'. עליו לנהוג באופן שלא יעורר חשד של ניצול ההגנה ההדוקה אותה העניק המחוקק לחוב המזונות, אף אם למראית עין בלבד.

34. טוב עשה על כן המוסד לביטוח לאומי משקיבל את המלצתנו בעניין הפחתת חוב המזונות של המערער, ואני סבור כי יש בכך כדי לאזן בין התכליות השונות העומדות ביסוד הליך פשיטת הרגל, בהתחשב בנסיבות המקרה דנן.

35. אשר על כן, דעתי היא כי דין הערעור להידחות

המערער יישא במחצית מחוב המזונות הנזכר, בסך של 129,327 ש"ח, אשר ייגבה בדרך של הוצאה לפועל בתום הליך פשיטת הרגל, באמצעות תשלומים חודשיים של 1,000 ש"ח לחודש.

יובהר כי יתר ההוראות באשר לתוכנית הפירעון, האמורות בסעיף 8 לפסק דינו של בית משפט קמא, יוותרו על כנן. בנסיבות העניין, אציע לחבריי כי כחריג לא יינתן צו להוצאות.

המשנה לנשיאה ח' מלצר:

אני מסכים.

המשנה לנשיאה

השופט ג' קרא:

אני מסכים.

שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' אלרון.

ניתן היום, כ"ג בסיון התשע"ח (6.6.2018).

שופט

שופט

המשנה לנשיאה